

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Melakhim]

[Sefer Melakhim]

Shelomoh ben Yitshak

5565 [1804/1805]

I

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667)

ו (א) ויהי בשמונים שנה
 וארבע מאות שנה ליצאת
 בני ישראל מארץ מצרים בשנה
 הרביעית בחדש זו הוא החדש
 השני למלך שלמה על ישראל
 ויבן הבית ליהוה : (ב) והבית
 אשר בנה המלך שלמה ליהוה
 ששים אמה ארכו ועשרים
 רחבו ושלושים אמה קומתו :
 (ג) והאולם על פני היכל
 הבית עשרים אמה ארכו על-
 פני רחב הבית עשר באמה
 רחבו

רשי

ו (א) בחדש זיו : הוא חדש אייר
 דאית ביה זיוא לחילני וכן תירגם
 יונתן זיו ניצויא : הוא החדש השני .
 למניין חדשים שהרי ניסן ר"ה לחדשי :
 למלך שלמה . מוסב על השנה הרביעית
 רביעית למלכות שלמה וכן הוא אומר
 במקום אחר ויחל לבנותו בחדש השני
 בשנת ארבע למלכותו : (ב) ששים
 אמה . הסיכל והדביר יחד : (ג)
 והאול' על פני . לפני הסיכל בכניסתו :
 אורכו על פני רוחב הבית . אורך
 האולם לרחבו של הסיכל מן הצפון
 ולדרום כל מדה היתירה קרוייה אורך
 והפחותה קרוייה רוחב לפי שסיכל
 מודת מן המזרח למערב יתירה קרוייה
 אורך ובאולם שמונת מן הצפון לדרום
 ומן המזרח למערב קרוייה צו רוחב :
 על פני הבית . לפני הבית לנד מזרח :
 (ד) שקופים

ו (א) אים פיריהונדערט אונד אכטציג
 סטען יאהרע נאך דעם אויסצווע
 דער קינדער ישראל אויס מצרים , אונד
 פירטען יאהרע דער רעגיהרונג שלמה'ס
 איבער ישראל , אים מאנאטע זיו , דאז
 איזט אים צווייטען מאנאט , פיינגער
 אן , דעם עוויגען איינען טעמפעל צו
 ערבויען . (ב) דאז רהויו , וועלכעם
 דער קעניג שלמה דעם עוויגען צו עהרען
 אויפפיהרען לים , וואר זעכציג עללען
 לאנג , צוואנציג ברייט אונד דרייסיג
 האך . (ג) פאר דעם היכל (ד . ה .
 הייליגע ציממער אדער פארטעמפעל)
 דעם רהוועס , צור מאנאטע ענווייטע ,
 וואר איינע האללע , צוואנציג עללען
 לאנג , אום דיא ברייטע דעם רהוועס
 איין צו נעהמען , אונד צעהן עללען
 ברייט

באור

ו (א) בחדש זיו , הוא חדש אייר שהוא
 שני לחדשים כי ניסן ראש למדשים ,
 ונקרא זיו כמו שפירשו רז"ל דאית ביה זיוא
 לאילנא , פירוש זוהר הפרסים והגלגלים , וכן
 תירגם יונתן בירח זיו נכניא (הרד"ק)
 למלך שלמה , מוסב על השנה הרביעית ,
 רביעית למלכות שלמה , וכן הוא אומר במקום
 אחר (דברי הימי' ב' ג' ב') ויחל לבנות בחדש
 השני בשנת ארבע למלכותו (רש"י) . ויבן
 הבית , החל לבנותו (הרד"ק) . (ב)
 והבית , כל מקום שמתורגמת המלס הזאת
 (טעמפעל) הכוונה על כל הננין , הבית
 עם האולם והסכר , ובמקו' שמתורג' (הויו)
 הוא הבית בפרט , דהיינו הדביר והסיכל .
 (ג) על פני רחב הבית , אורך האולם
 לרחבו של הסיכל (רש"י) . על פני הבית ,
 לפני הבית לנד מזרח (הכ"ל) .
 (ד) שקופים

ברייט . (ד) דיא פֿענסטער און ריוועס
 היווע לים ער דער געשטאלט מאַכען ,
 דאָס מאַן דורכזעהן קאַנטע , ווען זיאַ
 אַויך פֿערשלאָסען וואַרען , (ו) זיאַ
 וואַרען נעמליך פֿאַן גלאַז .

(ה) רינגס דערום און דיא אייסערן
 מויערן דעם היוועס , זאָוואָהל דעם
 היכל'ס , אַלס דעם דביר'ס (ד . ה .
 דעם אַללער הייליגסטען) , בויטע מאַן
 גאַללעריען , אונד פֿערוואָה זיאַ מיט
 געלענדער . (ו) דיא אונטערסטע
 גאַללעריע האַטטע פֿינף עללען אין דער
 ברייטע , דיא מיטטלערע זעכס , אונד
 דיא דריטטע זיבען ; מאַן מאַכטע
 נעמליך

רָחֲבוּ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת : (ד) וַיַּעַשׂ
 לַבַּיִת הַלְוִי שְׁקָפִים אֲמָמִים :
 (ה) וַיִּבֶן עַל-קִיר הַבַּיִת יְצוּעַ
 סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
 לְהִיכָל וְלְדַבֵּיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת
 סָבִיב : (ו) וַהֲיָצוּעַ הַתְּהִיכֹנָה
 חָמֵשׁ בָּאֲמָה רַחְבָּהּ וְהַתְּיכֹנָה
 שֵׁשׁ בָּאֲמָה רַחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית
 שִׁבְעַת בָּאֲמָה רַחְבָּהּ כִּי מִגֵּרָעוֹת
 נָתַן

רש"י באור

(ד) שקופים אטומים . רבותינו
 פירשו שקופי' ל' ראייה ופתיחה והשקפ'
 פתוחי' מזחוף ואלטומים מזפנים קנרי'
 מזפנים שלא כדרך חלונות אחרות
 העשויות למאור להראות שאינו צריך
 לאורה : (ה) יציע . חפץ טיף בלע"ז
 Appendice. (בל"ח חייך חנהאנג ,
 חנהאנג , וכן יחזקאל מ'ז' סוכה ט"ו
 ע"א) וג' שמות יש לה יציע תא בלע כך
 מפורש בצבא בתרא : את קירות הבית
 סביב : כנגד ההיכל ובית קדשי הקדשי'
 הוא הדביר עשה בלעות מזחוף לדרום
 ולמערב ולצפון . וסוף המקרא הוא פי'
 לראשו ויבן על קיר הבית סמוך לקיר
 הבית יציע סביב כיצד עשה את קירות

(ד) שקופים אטומים , פי' הר' הירן ויזיל
 ז'ל שהיו יכולים להשקיף בתוכן אף אם היו
 אטומים וסגורי' , כי היו מזכוכית כמו חלונות
 שלנו , והדין עמו , כי כלי זכוכית היו יקרים
 מאוד בעתים ההם , והכנענים (פֿעניציער)
 לבדם היו יודעים לעשותו , והמה הסתירו
 המלאכה הזאת מכל העמים , כנודע מקורות
 העתים לאומות הקדמונות . וגם חכמינו ז"ל
 הפליגו מאוד ביקר תפארת זכוכית לבנה
 בהרבה מקומות . והבן . (ה) יציעי ,
 השם הזה הונח על הקרקע (גאַללעריע) ,
 ושם בלעות מוסב על הכתלי' (געלענדער) .
 (ו) מגרעות , כותלי הבית היו הולכים
 ופוחתים בעובים צמדת אמה , מחץ כגד שלש
 היציעות , כגד היציע התחתונה היה עובי
 כותל הבית באמה יותר מעוביה כנגד היציע
 התיכונה , וכן עובי הכותל כנגד היציע
 התיכונה

ההיכל ולדביר עשה בלעות : ויעש . כמו עשה וכן עזי וחמרת יה ויהי לי ליצועה כמו
 היה לי ליצועה : (ו) היציע התחתונה . בכל רוח זרחה . היו התאים שלשה זה
 על זה ויודת ארכו לא גאמרה כאן ובמסכת מודות שנינו שלשים ושמונה תאים היו
 חמשה עשר בצפון חמשה על גבי חמשה וחמש' על גביהן וכן בדרום ושמונה במערב
 שלשה על גבי שלשה ושנים על גביהם התחתונה ה' והאמצעית שש והעליונה שבע
 למה כי מגרעות נתן לבית סביב חונה קומת התא ה' אמות וכשעלה כותל ההיכל
 חמש

גַּתָּן לַבַּיִת סָבִיב הוֹצֵרָה לְבִלְתִּי
 אֲהוּ בְקִירוֹת הַבַּיִת : (ו) וְהַבַּיִת
 בְּהַבְנָתוֹ אָבֵן שְׁלֵמָה מִסַּע גְּבֻנָה
 וּמִקְבוֹת וְהַגְרִזָּן כָּל-כְּלֵי בְרֹזָל
 לֹא-נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהַבְנָתוֹ :
 (ח) פֶּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכוֹנָה אֶל-
 כַּתֵּף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים
 יַעֲלוּ עַל-הַתִּיכוֹנָה וּמִן-הַתִּיכוֹנָה
 אֶל
 ווענדעלטערעפפע קאם מאן צור מיטטלערן, אונד

נעמליך פֿאן אויסען אן דער מויער אַב-
 זעצע , דאָמיט ניכטס אין דיא מויער
 אַיינגעפֿונט ווערדען דורפֿטע .
 (ז) דען דאָו גאַנצע הויז וואורדע פֿאן
 לויטער גאַנצען שטיינען , זאָ וויא מאן
 זיא בראַכטע , געבויעט , אונד מאָ
 זאַללטע בייא דעססען בויע ווערער
 דאָמער , נאָך בייא , נאָך זאָנסט
 אייזערנע גערעטהע הערען .
 (ח) דער איינגאַנג צור מיטטלערן
 גאַללעריע האָר צור רעכטען וויטע דעם
 דוויזעס , פֿערמיטטעלסט איינער
 ווענדעלטערעפפע קאם מאן צור מיטטלערן, אונד

באור

רש"י

חמש חמות גורע את עוביו וכנסו בו
 חמה לפניו והניח על אותה כניסה
 ראשי קורות גג עליית התא שהיא
 קרקעית לאמנעית וכשעלה עשר כנס
 חמה להניח ראשי קורות עליית
 האמנעית שהיא קרקע העליון נמנחת
 אמנעית רחבה מן התחתונה חמה
 והעליונה רחבה מן התיכונה חמה :
 לבלתי אחוז בקירות . שלא לדבק ראשי
 הקורות דרך נקבים בקירות הבית
 שקילקול החומה הוא ואינו דרך גוי :
 (ז) אבן שלימה מסעי כמו שהסיעו
 מן ההר על ידי השמיר כמות שהיא
 באה משם נתונה בחומת הבניין ולא
 סתמוה בכלי ברזל ואבני גזית האמור
 למעלה מחלוקת היא בסוטה :
 הימנית . יונתן תיכונה זו כמו תחתונה ותיכונה בין עליונה לתחתונה שחמש
 תאים שצדדום היה לה פתח אל החוץ בשורה התחתונה וזה התרגום ובלולים
 יעלו אל התיכונה תירגם יונתן מליפתא התאים הללו לא היו פתוחים א החוץ א
 ג' פתחים היו לכל אחד כך היא שנייה במסכת מדות א' לתא מן הימין וא' לתא מן
 השמש ואחד לתא שעל גביו ולימוד כאן שאחד מן התחתונים שזכותל דרומי היה
 לו פתח אל החוץ דדרך אותו פתח נכנסין לכולם . ובלולים יעלו . מונס אל

התיכונה באמה יותר מעיבי הכותל כנגד היצי
 השלישית , והקורות אשר עליהן קרקע היצי
 סיככות על העובי הפושט לחץ ולא היו צריכי
 לתחוב אותן ככותל , לעשות חורים ונקבים
 בתוכה . (ג) והבית בהבנותו , זהו טעם
 למה שהקרי' לבלתי אחוז בקירות הבית לפיכך
 הוא צריך לתת מנרעות נקיר הבית להניח
 שם ראשי קורות התאים , כי לא יכלו לעשות
 חורים נקיר להנחת הקורות כי כל כלי ברזל
 לא נשמע שם בבית בהבנתו . (מדברי רד"ק)
 מסע , כמו שהסיעו אותן מן ההר , ושם
 היו פוסלין אותן כמדת גזית , אבל מההבוא
 האבנים לבית , לא היו פיסלים מהם דבר .
 (הכ"ל) . (ח) ובלולים , הוא בנין עמוד
 אבנים עשוי מעלות מעלות והולך בהן דומה
 כמקיף סביבות עמוד , ואין צריך לשפץ כשאר
 סולם , כי היקישו הוא שיפועו (רש"י) . וכן
 מתורגם
 פתח הצלע התיכונה אל כתף הבית
 התיכונה

אונד פֿאן דיזער צו דער דריטטען .
 (ט) נאָכדעם מאָן דיזען בויא פֿאַל-
 לענדעט האַטטע , וואורדע דאָז הויז
 געוועלכט , אונד דיס געוועלכע מיט
 צעדערנהאַלץ בעלענט . (י) אַלסדאָן
 לעגטע מאָן רינגסהערום אויף דען אַלמאָן
 איינען פֿינף עללען האָהען בעדעקטען
 גאַנג אָן , אונד בעפֿעסטטיגטע איהן מיט
 צעדערנען באַלקען אָן דאָז הויז .
 (יא) נון ערגינג דאָז וואָרט דעם עוויגען
 אָן שלמה , וויא פֿאַלגט :
 (יב) דיזעם רהיז בויעסט דוא מיר !
 וואַנדעלסט דוא נאָך מיינען געזעצען ,
 האלטעסט

אֶל־הַשְּׁלֵשִׁים : (ט) וַיִּבֶן אֶת־
 הַבַּיִת וַיְכַלְהוּ וַיִּסְפֵּן אֶת־הַבַּיִת
 גְּבִים וַיִּשְׁדְּרָה בְּאַרְזִים : (י) וַיִּבֶן
 אֶת־הַיְצִוֵּעַ עַל־כָּל־הַבַּיִת חָמֵשׁ
 אַמּוֹת קָמְתוּ וַיַּאֲחֻזוּ אֶת־הַבַּיִת
 בְּעֵצֵי אַרְזִים : (יא) וַיְהִי דְבַר־
 יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר :
 (יב) הַבִּירַז הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה
 בִּנְיָה אִם־תִּלְךָ בְּחַקְתִּי וְאֶת־
 מִשְׁפְּטֵי

רש"י

באור

מחרגס כל"א . (ט) גבים , כפה , שהיתה
 עשויה אותה תקרה כמין כפה , וכן בדברי
 רבותינו ז"ל שלשה גובבין את הקימה , ופירושו
 כמו כוספין (רד"ק) . ושדרות , פירושו , כי
 הארזים היו מונחים סדרים (הכל בקיטור) .
 (י) היציע וכו' , כוונת המוקרא , שגנה עוד
 יביע על גג הבית למעקה , ואחזאותה עם
 חומת הבית בעצי ארזים . (יא) דבר ה' אל
 שלמה , לפי שאמר אחר זה (ט"ו ב') וירא
 ה' אל שלמה שנית כאשר נראה אליו בגבעון ,
 למדנו שזאת הנבואה לא באה לשלמה בעצמו ;
 ואמנם הודיעה לו הש"י על יד כביא , בעת
 שהיה בונה הבית (רלב"ג) . (יב) הבית
 הזה

התיכונה שלמעלה וכלולים תירג' ונתן
 מסיבתא והוא שקורין כלשוננו ווי"ץ
 בלע"ז (Vis כל"א ווענדל טרעפף וכן
 יחזקאל מ"א ז') והוא בנין עמוד חזנים
 עשוי מעלות מעלות והסולך בהן דומה
 כמקוף סביבות עמוד ועולין בו כמה
 וכמה חמות גזוס ואין נריך לשפע
 כשאר סולם כי היקפו הוא שיפוע . אל
 השלשים . כמו אל השלישיים :
 (ט) ויספן . לשון כסוי תקרה . גבים
 ושדרות בארזים . שתי תקראות אחת
 עשויה לנוי מלמטה ואחד של לוחי

ארזים מלמעלה של גבים היא התחתונ' ותירגס ונתן הגתונין ולא ידעתי מה הק
 ושמעתי ושמנו של רבי מנחם ז"ל לשהס נסרים ארוגים נאים כמין גורם וקורין לו
 כלשוננו צי"ליר וכל"א הי"מלי והוא לשון שמים שמי קורה ואני חומר שהס לזנים
 חלולות כחצי קנה עגול שעושין לכסוי צתים : גבים לשון ארמי גובתא דקניא והס
 היו למעל' והשדרות למטה ושדרות לוחי ארזים סדורי' למעלה מן הגבים לדריסת
 הרגל כשעולין לראות צדק הבית וכן תירגס שדרות בארזים ועילא מיינהן
 סידרא דריכפת רישו שריתא ארזיא ריכפ' לשון תכיפת וחבירו עבי שחקים
 מריכפת ענין קלילין : (י) חמש חמות קומתו . של כל אחד ואחד הרי גובהן
 ט"ו חמות לבד עובי התקרה : ויאחז את הבית . הוא כיסוי הגג העליון
 והספון האמור למעלה והוא תקרת העליים : (טו) מניחה בגלעות
 ארזים

משפטי תעשור ושמרת אתי
 כל מצותי ללכת בהם והקמתי
 את דברי אתך אשר דברתי לך
 דוד אביך: (יג) ושכנתי בתוך
 בני ישראל ולא אעזב את עמי
 ישראל: (יד) ויבן שלמה את
 הבית ויכלהו: (טו) ויבן את
 קירות הבית מביתה בצלעות
 ארזים מקרקע הבית עד קירות
 הספן צפה עץ מבית ויצף את
 קרקע הבית בצלעות פרושים:
 (טז) ויבן את עשרים אמה
 מירכותי הבית בצלעות ארזים
 מן הקרקע עד הקירות ויבן לו
 מבית לדביר לקדש הקדשים:
 (יז) וארבעים
 רשי

האלטעסט מיינע פארשריפטען, אונד
 בעאכאמטעסט זארגפעלטיג מיינע
 געכאטע: זא ערפיללע איך דיר אויך
 מיינע פעהרייסונג, דיא איך דיינעם
 פאטער דוד גאב, (יג) רוהע שטעטס
 אונטער דען קינדערן ישראל, אונד
 פער לאססע ניא מיין פאלק.
 (יד) ארלס נון שלמה מיט דעם
 (אייסערן) בויא דעם הויזעס פערטיג
 וואר, (טו) לים ער אינווענדיג דיא
 מויער מיט טאפעלווערק פאן צעדערנ-
 דואלץ איבערציהן; פאם פוסבארען
 בים צור מויערפלאטטע וואר אללעס מיט
 דואלץ געטעפעלט, דען פוסבארען
 אבער לים ער מיט טאננענהאלץ דיהלען.
 (טז) איננערהאלב דעם דוויזעס,
 צוואנציג עללען ווייט פאן דער מויער
 (צור אבענדווייטע) מאכטע מאן איינע
 ברעטער וואנד פאן צעדערנ-דואלץ,
 וועלכע פאם פוסבארען בים אן דיא
 דעקקע רייכטע. דיוער אב געוואנדער-
 טע רויס וואר דער דביר, אדער דאן
 אללערהייליגסטע

באור

הוה כו', שעור המקרא הזה הוא (על דבר)
 הבית הזה אשר אתה בונה (אכי אומר לך)
 אם תלך וגו'. (יג) עמי ישראל, ככל
 את השם, והסגולה (אייגענהייט) כלשון
 עבר. (יד) ויבן שלמה את הבית ויכלהו,
 ר"ל אשר שגכה אותו באופן הנזכר, וכלה
 חיפוי וקירוי, בנה את קירות הבית מביתה
 בצלעות ארזי' (מדברי רלב"ג). וכן מתורגם
 כל"א. (טו) קירות הספן, קירו' הסמוכות
 לספן, אשר הספן מונח עליהם; (מויער
 פלאטטען
 עד הקירו' עד התקרה עשה קיר ארו
 אוחס עשרים אמה: מבית לדביר.
 אמה עשרים וצדקסין המפסקה צדן ארבעים לעשרים ואותה מחילה
 לקדש הקדשים. הצדוקן לאותן עשרים אמה: (יז) ההיכל
 לפני

אחים. קירות ארו אלל קיר האצן כווי
 לטוח עליו זהב כמו שהוא אומר למטה
 וינף שלמה את הבית מפנימה זהב
 סגור ואי אפשר לטוח זהב על גבי
 האצנים כי אם בעצים וצומסורות:
 קירות הספן. קירות העלייה: את
 קרקע הבית. הרגפה כולה: (טז)
 את עשרים אמה מירכותי הבית. עשרי'
 שהן מסוף ההיכל והלאה והעשרים
 שצדוק הבית הן של בית הכפור'.
 עד הקירו' עד התקרה עשה קיר ארו
 לכסות קיר האצן לטוח עליו זהב: ויבן לו.
 אוחס עשרים אמה: מבית לדביר.
 לפני מוחי' אמה ערקסין המפסקה צדן ארבעים לעשרים ואותה מחילה
 לקדש הקדשים. הצדוקן לאותן עשרים אמה: (יז) ההיכל
 לפני

אללערהייליגסטע • (יו) דיא איכריגען
 פֿירציג עללען דעם הויזעם מאַכטען דען
 היכל אויס • (יח) דיא צעדערנווענדע
 אים אינגערן דעם הויזעם וואָרען מיט
 קאַלאַקינטען אונד אויפֿברעכענדען
 בלומען געציהרט : אללעס וואָר פֿאַן
 צעדערנהאַלץ , אונד נירגענדס שטיין
 צו זעהען • (יט) דען דביר , וועלכער
 אים אינגערסטען דעם הויזעם וואָר ,
 בעשטימטע ער צור אויפֿבעוואָהרונג
 דער בונדעסלאַדע דעם עוויגען •
 (כ) אים אינגערן דעם דביר'ס , דער
 צוואַנציג עללען לאַנג , ברייט צוואַנציג ,
 אונד צוואַנציג האָך וואָר , ליט ער דיא
 ווענדע מיט גקריגנעם גאַלד בעלעגען ;
 דען

(יו) ואַרבעים פֿאַמָה הָיָה הַבַּיִת
 הַיָּהּ הַהֵיכָל לִפְנֵי : (יח) ואָרו
 אֶל־הַבַּיִת פְּנִימָה מִקְלַעַת פִּקְעִים
 וּפְטוּרֵי צִצִּים הַכֵּל אָרוּ אֵין אֶבֶן
 נִרְאָה : (יט) וְדָבִיר בְּחוּץ־הַבַּיִת
 מִפְּנִימָה הֵבִין לְהִתֵּן שָׁם אֶרֶץ־
 אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה : (כ) וּלְפָנַי
 הַדָּבִיר עֲשָׂרִים אַמָּה אַרְבֵּי
 וְעֲשָׂרִים אַמָּה רָחֵב וְעֲשָׂרִים
 אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיִּצְפְּהוּ זָהָב סָגוּר
 וַיִּצַּף

באור

רשי

פלאַטטען) בלשון אשכנזי • (יו) לפני ,
 מנפכים , וכן בדברי חכמינו ז"ל : לפני
 ולפני • (יח) מקלעת פקעים , כמעשה
 קלעים ופקעים , והם נירות פקעות שדה
 (קאלאקינטען) , או מקלעת פקעי' סמוך
 לכקעים , ופי' ניר פקעים (מדברי דר"ק) •
 פטורי ציצים , פתוחים דמות ציצי' ופרחי' ,
 טורי כמו פטר מים (משלי י"ז י"ד) שהוא
 כמי פיתח (מהכ"ל) • (יט) לחתן , מקור
 כמולתת , והט"ן נוספת במקור לפעמים כמו
 השנות מחרין אפך (תהלות פ' ד') (מהכ"ל) •
 (כ) ולפני הדביר , ר"ל לפני ארון הדביר ,
 והוא חסר המצטרף , וכמוהו רבי' (הרלב"ג) •
 ויצף מובח ארו , ופסא מדבחא נסרין
 דארזא (המתרגם הכשדי) • וכן מתורגם
 בל"א • והמזבח הוא מזבח הקטרת •
 (כא) ברחוקות

לפני • לצד החוץ : (יח) וחרזא הבית
 פנימה מקלעת פקעים • וחותם קירו'
 חרזים שעשה אל הבית פנימה לכסות
 קיר האבן קלוע היה צייד קליעות
 וזורת פקעים כמין כפתורים פקעים
 למוי"שילש בלע"ז La moiselle (מלה)
 נישכת בל"א חיון געלענגטי חרבייט ,
 ועכשיו נאמר בלשון לא מאסייקא ,
 מאסיישי חרבייט) • ופטורי
 לצים • תירגס יונתן ואטועין שושנין
 נורת שלשלאות פטורי לשון חבלי' בלשון
 גמרא כמו כפיטורי צפי ווסט לצים
 לשון פרחים כמו וינץ ניץ חבלים ופרחי'
 ומנחס חצרו ופטורי לשון פטר רחס
 וכמו יפטורו בשפה : הכל חרז חין אבן נראה • כל ביתא רפי נסרין דבריו לית חבנא
 מיתחזא : מקלעת פקעים • ת"י גלף חיזו ציעין : (יט) ודביר בתוך הבית • מחינת
 חמה טרקסין : לתתן • כמו לתת : (כ) ולפני הדביר • ולפנים מן חותה מחינה
 הללשל כ' אורך ושל עשרים רוחב ועשרים קומת עליית בית של קדשי הקדשים
 כמוכה משל היכל : וינפסו • לדביר היא המחינה : וינץ מזבח ארו • היא מזבת
 הקטרת ותמיה

חני

וַיִּצַף מִזִּבְחַת אֲרָוֹ : (כא) וַיִּצַף
 שְׁלֹמֹה אֶת־הַבַּיִת מִפְּנֵימָה זָהָב
 סָגוּר וַיַּעֲבֵר בְּרֵחַ יְקוּחַת זָהָב לִפְנֵי
 הַדְּבִיר וַיִּצַּף הוּא זָהָב : (כב) וְאֶת־
 כָּל־הַבַּיִת צִפָּה זָהָב עַד־הֵם כָּל־
 הַבַּיִת וְכָל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־לַדְּבִיר
 צִפָּה זָהָב : (כג) וַיַּעַשׂ בַּדְּבִיר
 שְׁנֵי כְרוּבִים יְצִי־שִׁמּוֹן עֵשָׂר
 אַמּוֹת קוֹמָתוֹ : (כד) וְחֲמִשׁ אַמּוֹת
 כַּנֹּף הַכְּרוּב הָאֶחָת וְחֲמִשׁ אַמּוֹת
 כַּנֹּף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית עֵשָׂר אַמּוֹת
 מִקְצוֹת כַּנְּפָיו וְעַד־קְצוֹת כַּנְּפָיו :
 (כה) וַעֲשָׂה בְּאֵמָה הַכְּרוּב הַשֵּׁנִי
 מִדְּרוֹ אֶחָת וְקָצַב אֶחָד לַשֵּׁנִי
 הַכְּרוּבִים : (כו) קוֹמַת הַכְּרוּב

האחד רש"י

אזי ושל משה למה נגנו : (כא) את
 הכיית • בית קדשי הקדשים : זה סגור •
 פירשו רבותינו בשעה שנפתח ליומר
 כל חנויות נסגרות ויונתן תירגס זה
 טז שמי שיש לו ממנו סוגרו לעמנו :
 ויעבר • לשון בריחי' : ברתוקו' • שלשלאות : (כב) ואת כל הכיית • כל שהיכל כולו :
 (כג) עני שמן • דאשי זיתא : עשר אמות קומתו • ורגליהם בקרקע עומדים אחד
 מנפון לארון ואחד מן הדרום סובבין עליו ועל זדיו שהארון הים נתון ארכו לרוחבו
 של בית וזדיו זולטין בפתח הדביר בפרוכ' שכנגד הפתח וזדיו נתונין בראש אורכו
 כדי שיהיו שני לויים יכולים ליכנ' ביניה' כשנשאין אותו במדבר : (כד) עשר אמות
 מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו • כשהן פרושו' נמוא כנפות שניהם שהיו כוגעי' זו בזו
 גומלחו' כל חלל עשרים אמה וגוף הכרובי' אינו מן המדה ועומד בנס ומהלך כנף
 אחד בקיר נפון וכנף הכרוב השני טוגע' בקיר מזרח סוככי' על הארון ועל זדיו :
 (כו) וכנפיהם

דעו אלטאר לים עד מיט צעדערה האלץ
 בעלעגען • (כא) שלמה לים דאן
 גאנצע הויז אינווענדיג מיט געדרינגעם
 גאלד בעלעגען , אונד נאכדעם דזעם
 געשעהזען וואר , דאן איננרע דעם
 דביר'ס מיט גאלדנען קעטטען צוואממען
 רינגעלן • (כב) דאן גאנצע הויז וואר
 אלזא פעלליג מיט גאלד בעלעגט ,
 אויך דער אלטאר ביים דביר וואר
 גענצליך מיט גאלד איבערצאגען •
 (כג) אין דעם דביר מאכטע מאן צווייא
 כרובים פאן עהלכווימהאלץ ; יעדער
 וואר צעהן עללען האך • (כד) פֿינף
 עללען האטטע דער איינע פֿליגעל דעם
 כרוב'ס , אונד פֿינף עללען דער אנדרע
 פֿליגעל ; אלזא צעהן עללען פֿאן איינעם
 ענדע דער פֿליגעל ביים צום אנדערן •
 (כה) עבען זא דזאטטע דער אנדרע
 כרוב צעהן עללען , ביידע דזאטטע
 איינערלייא מאאס אונד פֿאָרם •
 (כו) דער איינע כרוב וואר צעהן עללען
 האך

באור

(כא) ברחוקו' זהב, בשלשין דהב (הארמי)
 וכן מתורגם אשכנזית • (כב) לדביר ,
 הכל הדביר • וכל כוכתו לאמר , כי קירותיו
 וגגו הכל נפה זהב • (מרד"ק) •
 (כט) מלפנים

(כב) ואת כל הכיית • כל שהיכל כולו :
 (כג) עני שמן • דאשי זיתא : עשר אמות קומתו • ורגליהם בקרקע עומדים אחד
 מנפון לארון ואחד מן הדרום סובבין עליו ועל זדיו שהארון הים נתון ארכו לרוחבו
 של בית וזדיו זולטין בפתח הדביר בפרוכ' שכנגד הפתח וזדיו נתונין בראש אורכו
 כדי שיהיו שני לויים יכולים ליכנ' ביניה' כשנשאין אותו במדבר : (כד) עשר אמות
 מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו • כשהן פרושו' נמוא כנפות שניהם שהיו כוגעי' זו בזו
 גומלחו' כל חלל עשרים אמה וגוף הכרובי' אינו מן המדה ועומד בנס ומהלך כנף
 אחד בקיר נפון וכנף הכרוב השני טוגע' בקיר מזרח סוככי' על הארון ועל זדיו :
 (כו) וכנפיהם

האך , אונד דער אנדרע עבענפאללם צערן עללען . (כו) דיוע כרובים זעצטע מאן אין דיא מיטטע דעם אינגערן צימערס מיט אויסגעברייטעטען פליגלען לען , זא דאס דער פליגעל דעם אינגען דיוע וואנד , אונד דער פליגעל דעם אנדערן כרוב'ס דיא געגענאזיכער שטערענדע וואנד בעריהרטע , אין דער מיטטע דעם צימערס אפער דיא ביידען אנדערן פליגעל אן איינאנדער שטיסען . (כח) מאן בעלעגטע דיא כרובים מיט גאלד . (כט) אללע ווענדע דעם הויזעס וואורדען רינגס הערום מיט איינגעשניטטנען פייגורען פאן כרובים , פאלמען אונד אויפברעכענדען בלומען געציהרט , זא וואהל אים אינגערן , אלס אייסערן צימער . (ל) דען פום באדען , אים אינגערן אונד אייסערן צימער , בעלעגטע מאן מיט גאלד . (לא) אים איינגאנגע דעם דביר'ס מאכטע מאן איינע פליגעלטהירע פאן עהלבויהאלץ , דיא אבערשוועללע מיט דען

באור

(כט) מלפני ולחיצון , מלפני' הוא הדביר , ולחיצון הוא ההיכל , וכן פ' לפנימה ולחיצון . (לד"ק) . (לא) ואת פתח הדביר , ולתרה בית כפורי (הכשדי) . האיל מזוזות חמישית , האיל הוא הסף העליון , ואומר , כי איל הפתח ומזוזותיו היו בתכונה חמישית , שהיתה

האחד עשר באמה וכן הכרוב השני : (כו) ויהן את הכרובים בתוך הבית הפנימי ויפרשו את כנפי הכרובים והגיע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נגיעת בקיר השני וכנפיהם אל-תוך הבית נגיעת כנף אל-כנף : (כח) ויצף את הכרובים זהב : (כט) ואת כל-קירות הבית מסבי קלע פתוחי מקלעות כרובים ותמרת ופטורי צצים מלפנים ולחיצון : (ל) ואת-קרנע הבית צפה זהב לפנימה ולחיצון : (לא) ואת פתח הדביר עשור דלתות עצי-שמן האיל

מזוזות

רשי

(כז) וכנפיהם' את תוך הכי' נוגעו' וראשי הכנפים אשר באמצע הבית נוגעת כנף אל כנף שכל חלל הבית עשרים : (כט) ואת כל קירות הבית . קירות העץ . מסב קלע . מוקפות ציורין . פתוחי מקלעות כרובים . חשוקי גורת החיצון : (ל) ואת קרקע הכי' כל הרצפה לפנימה ולחיצון לבי' הכפור' ולהיכל : (לא) עני שמן . עני זית . האיל . אילי הפתח הם המזוזות שמכאן ושמכאן עשויות עגולות כמין אילים איו ואילמיו וכן בכל בנין יחזקא ספות הפתחי' קרויין אילין . מזוזות חמישית המפתן האחד והמזוזות מכאן ומכאן שתיים הרי שלש והמשקוף שעליו עשוי כשתיים כזה כך שמעתי . ואני אומר מזוזות חמישית חמשה עלעו' היו למזוזת ולא היתה מרובעת . ואינו מדבר לא במפתן ולא במשקוף שלא מינו מפתן ומשקוף

ומשקוף

מזוזות חמשות : (לב) ושהתי
 דלתות עצי-שמן וקלע עליהם
 מקלעות פרובים והמרות
 ופסוירי צצים וצפה זהב וירד
 על-הפרובים ועל-התמרות
 את-הזהב : (לג) וכן עשה
 לפתח ההיכל מזוזות עצי-שמן
 מאת רבעית : (לד) ושהי-דלתות
 עצי ברזשים שני צלעים הדלת
 האחת גלילים ושני קלעים
 הדלת השנית גלילים :
 (לה) וקלע פרובים והמרות
 ופסוירי צצים וצפה זהב מישר
 על-המחקה : (לו) ויבן את-

החצר

רש"י

ומשקוף קרויין חילים : (לב) וירד על
 הכרובים . היה מרדד הזהב טסין דקין
 לשקען צפיתוחי העור' להיות שוקע בו
 במקום החקק וזולט על הצליטה שלא
 יסח הזהב מוצטל את העורות ויהיו
 צורות העץ ניכרות בזהב : (לג) מאת
 רביעית . מזוזות הסיכל היו רבועות
 וכן ת"י מן ארבעה סיטריהון : (לד)
 ושתי דלתות . כל אחת כדי חצי רוחב
 הפתח . שני צלעים . ת"י תרין צירין
 ציר העליון וציר התחתון . גלילים סגלגלין :
 חף זה מתורגס צירין לשון קלעים
 אומר חני שהוא לשון חרמי לשון כניסה
 שהוא נכנס בחור המפתח : (לה)
 וקלע כרובים . על הדלתות . מיושר על
 המחוקה . הזהב מכוון על חיקוק
 העורות שוקע במקום שיקועו וזולט
 במקום צליטתו שיהיו צורות ניכרו' בו :
 (לו) ועור כרתות

דען פפאסטען בילדעטע איין פֿינפֿעק .
 (לב) דיא ביידען טהירפֿליגעל פֿאן
 עהלבויםהאָלץ פֿערציהרטע מאן מיט
 שניצווערק פֿאן כרובים , פֿאלמען אונד
 אויפֿברעכֿנרען בלומען , אונד איבער-
 צאָג זיא מיט גאָלד ; מאן בעשלוג זיא
 נעטליך מיט גאָלדנען בלעכען .

(לג) אם איינגאנגע דעס היכל'ס מאכטע
 מאן עכענפֿאלס פֿפֿאסטען פֿאן עהל-
 בויםהאָלץ , וועלכע אַבער איין פֿירעק
 בילדעטען . (לד) דיא ביידען טהיר-
 פֿליגעל וואָרען פֿאן טאָנגענהאָלץ , אונד
 בעשטאָנד יעדער פֿליגעל אויס צווייא
 בלעטטערן , דיא מאן איבעראיינאָנדער
 שלאָגען קאָנטע . (לה) אַזויך דיזע
 טהירען פֿערציהרטע מאן מיט שניצווערק
 פֿאן כרובים , פֿאלמען אונד אויפֿ-
 ברעכֿענרען בלומען , אונד איבערצאָג
 זיא מיט גאָלד . אַללעס וואָרד דעם
 געצייכֿנעטען ריס גענויא נאָך געמאַכט .

(לו) דען אינגערן רחף אומפֿאסטע
מאן

באור

שהיתה המזוזת חמש צלעות (רד"ק) . (לב)
 וירד , תרגום וירקעו ורדיו (הכ"ל) .
 (לג) מאת רביעית , רביעית תואר
 לתכונה ומאת דבק עם התכונה , כאילו אומר
 עשויה מתכונה רביעית (הכ"ל) . (לד)
 קלעים , כמו צלעים , וכן-תרגדון (תהלות
 ס"ח) , כמו תרגדון (הכ"ל) . (לה) מישר
 על המחוקה , הכל נעשה , כאשר היה
 בתבנית המחוקק , וכן אמר בדברי הימים
 (כ"ח י"א י"ב) ויתן דוד לשלמה בנו את
 תבנית

ציר העליון וציר התחתון . גלילים סגלגלין :
 חף זה מתורגס צירין לשון קלעים
 אומר חני שהוא לשון חרמי לשון כניסה
 שהוא נכנס בחור המפתח : (לה)
 וקלע כרובים . על הדלתות . מיושר על
 המחוקה . הזהב מכוון על חיקוק
 העורות שוקע במקום שיקועו וזולט
 במקום צליטתו שיהיו צורות ניכרו' בו :
 (לו) ועור כרתות

חרזים

מאן מיט דרייג רייהען פאן קוואדער-
 שטיינען , אונד איינער ריידע פאן
 צעדערנען באלקען . (לו) אים פירטען
 יאהרע , אים מאנאטע זין ווארד דער
 גרונד צום טעמפעל גאטטעס געלעגט ,
 (לח) אונד אים איילפסטען יאהרע ,
 אים מאנאט בול , דאן איזט אים
 אכטען מאנאט , שטאנד דער טעמפעל
 פאללענדעט דא , מיט אללעם , וואס
 דאצונעטהיג אונד ערפארדערליך וואר .
 זיכען יאהרע ווארדע אלוא דארט
 געכויפט .

מלכים א ו ז

החצר הפנימית שלשה טורי
 גזית וטור כרתת ארזים :
 (לו) בשנה הרביעית יסד בית
 יהוה בירח זו : (לח) ובשנה
 האחת עשרה בירח בול הוא
 החודש השמיני בלה הבית לכל
 דבריו ולכל משפטו ויבנהו
 שבע שנים :

ז (א) ואת ביתו בנה שלמה
 שלש עשרה שנה ויכל את
 כל ביתו : (ב) ויבן את בית
 יער הלבנון מאה אמה ארבו
 וחמשים אמה רחבו ושלשים
 אמה קומתו על ארבעה טורי
 עמודי ארזים וכרתות ארזים

על

רשי

ארזים • נדבך של קירוי הוסי בחומה :
 (לו) בשנה הרביעי' • למלך שלמה :
 יסד בית ה' • הוחל יסודו : (לח) בירח
 בול • הוא מרחשון שהעשב בלה בשדה
 ובוללין לבהמה מן הבית מלשון ויכל
 לחמורים :

ז (א) ואת ביתו בנה שלמה שלש
 עשרה שנה • שבמלאכת
 הכתוב : בית יער הלבנון • ת"י בית
 קורות ארזים לאורך הבית היה טור
 לעמוד וטור השני ממול החצר הפנימי
 היה עזרת הכהנים ועזרת ישראל והיא
 לפני האולם וקורא אותה פנימית
 לפי שהיתה לפני מערת נשי' ובמק' לא
 מינו כתיב עזרת נשים כי אם
 במשנה

באור

תבנית האולם וכו' • (לח) בירח בול ,
 הוא מרחשון (רלב"ג) • וחמרו חמיו"ל:
 ירח שהעשב בלה בשדה , ובוללין לבהמה מן
 הבית (היימאנאט) .
 ז (א) בנה שלמה , נכויו ורכים כן .
 (ב) בית יער הלבנון , בית מקירת
 מלכיא • (הכשדי) • וכן מתורגם בל"א •
 וכרתות ארזים • קירות גדולות הנקראים
 מרישים

גבוה נדרז ובשלו נתעלל ובשבתו ספר
 מקירת מלכיא : וכרותות ארזים •
 העמודים בקרקע והכרותות מעמוד
 היה עזרת הכהנים ועזרת ישראל והיא
 לפני האולם וקורא אותה פנימית
 לפי שהיתה לפני מערת נשי' ובמק' לא
 מינו כתיב עזרת נשים כי אם
 במשנה